

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІСТОРИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА

МОВА, ІСТОРІЯ, КУЛЬТУРА У ЛІНГВОКОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРИ

Збірник наукових праць

Випуск 3

СУМИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
2016

ДИСЦИПЛІНА «КОМЕНТОВАНЕ ЧИТАННЯ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ» У СИСТЕМІ ПРОПЕДЕВТИЧНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Система дисциплін, що викладають сьогодні іноземним студентам підготовчих відділень, не є сталою. Її варіювання відбиває не лише специфіку майбутнього профілю навчання студентів, а й намагання різних навчальних закладів удосконалити й ефективно трансформувати систему пропедевтичного навчання іноземців. Відповідно до чинних навчальних планів довузівської підготовки іноземних громадян визначено перелік дисциплін та кількість годин у них для 8 груп спеціальностей: 1) охорона здоров'я, біологічні, фізкультура, сільськогосподарські (не інженерні); 2) інженерно-технічні та інженерно-економічні; 3) економічні; 4) гуманітарні; 5) психологія; 6) математика, механіка; 7) фізика; 8) хімія [3, с. 6-10]. Очевидно, що запропонований перелік не є вичерпним (власне, укладачі навчальних планів передбачили це й надали радам факультетів право «для спеціальностей, які не вказані в навчальному плані, визначати назву та обсяг дисциплін в межах 36 годин на тиждень» [3, с. 10]). Дискусійним виглядає і перелік предметів у межах кожної спеціальності, зокрема їх кількість, яка варіюється від чотирьох до шести (не враховуємо факультатив «Фізичне виховання» та дисципліну «Основи інформатики і обчислювальної техніки», яка в сучасних освітніх реаліях, порівняно з 2003-ім, коли затверджувалися навчальні плани, втратила свою актуальність). Чому іноземні студенти різних спеціальностей мають різну кількість предметів і яка їхня кількість є оптимальною, яким чином організувати навчання з максимальним урахуванням майбутньої спеціальності студентів, коли найкраще вводити спеціальні дисципліни і як підготувати іноземних студентів до їх вивчення? У пошуках відповідей на ці

та інші запитання вищі навчальні заклади України пропонують різні шляхи організації навчання на підготовчих відділеннях університетів.

Відмінність підходів визначається, головним чином, двома вузловими моментами: період введення спеціальних предметів та їх кількість. Так, наприклад, у Національному університеті імені Тараса Шевченка профільні дисципліни вводять у першому семестрі з 10-12 тижня навчання, по три предмети для кожного профілю: для студентів-гуманітаріїв – українська та зарубіжна література, історія України, географія; для економічних груп – математика, основи економіки, географія; для інженерних спеціальностей – математика, фізика, країнознавство тощо). Натомість у Львівському національному університеті імені Івана Франка вивчення спеціальних предметів розпочинається в другому семестрі, причому львівські методисти обстоюють скорочення кількості профільних дисциплін до двох, що зменшить навантаження на іноземних студентів та вирівняє загальну кількість предметів, які вони вивчають і складають на підготовчих відділеннях, із кількістю предметів, за результатами ЗНО з яких вступають до вищів українські абітурієнти [2].

Підготовка іноземних студентів до вивчення спеціальних предметів також не однаково організована в різних навчальних закладах. Дослідники О. Новак та О. Ковтун на основі досвіду підготовки іноземців у Вінницькому національному технічному університеті обґрунтовують таку систему навчання мови спеціальності майбутніх студентів інженерно-технічного профілю: I етап – вступний курс до наукового стилю мовлення; II етап – скоординовані на лексико-граматичному рівні вступні курси до загальноосвітніх дисциплін і заняття з основного курсу наукового стилю мовлення (I семестр); III етап – загальноосвітні профільні дисципліни паралельно з основним курсом наукового стилю мовлення (II семестр) [4]. Подібний підхід продемонстровано і в посібнику С. Альохіної, Г. Онкович, Я.-С. Шутенка [1]: заняття з початково-предметних курсів,

своєрідних «лінгвоматематики», «лінгвокреслення», «лінгвохімії» тощо, які вводять із третього-четвертого тижня навчання, розглядають як вступ до занять із певної дисципліни та початковий етап у формуванні навичок наукового мовлення, розвиток яких необхідно продовжувати на заняттях з курсу «Науковий стиль мови (спецлексика)» [1, с. 3-4].

Викладачі Центру міжнародної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка, як ми зазначали вище, пропонують вводити профільні дисципліни з другого семестру, а вивчення мови організувати в межах трьох взаємопов'язаних курсів: базовий курс української мови (передбачає вивчення граматики і основних синтаксичних конструкцій), розвиток мовлення (спрямований на розвиток навичок усного та письмового мовлення), загальнонаукова термінологія (покликаний забезпечити оволодіння іноземцями загальнонауковою термінологією, яку мають у лексичному запасі випускники українських шкіл). Перші дві дисципліни розраховані на два семестри, а третю викладають у першому семестрі з метою забезпечити формування в іноземних студентів мінімальної лексичної бази для вивчення профільних дисциплін. Курс загальнонаукової термінології викладають усім студентам з третього тижня навчання, незалежно від майбутньої спеціальності, що значно полегшує організацію навчального процесу, оскільки не потребує укомплектування груп за напрямками. На думку авторів цієї системи, курс загальнонаукової термінології допоможе уникнути непотрібної повторюваності між дисциплінами (наприклад, вивчення цифр і чисел у курсі мови і математики), ознайомить студентів із багатозначністю термінів і явищами термінологізації загальнонавчальної лексики та детермінологізації, сприятиме розвитку лексичних і граматичних знань (оскільки передбачає роботу із граматичними моделями, які вивчають у загальному курсі мови) і загалом підготує іноземців до слухання профільних дисциплін [2, с. 13–16].

Як бачимо, у різних системах виокремлено курси, що дають іноземним студентам основи наукової термінології та елементарні знання з наукового стилю мовлення української мови. На підготовчому відділенні для навчання іноземних громадян Київського національного університету імені Тараса Шевченка також запропоновано дисципліну, що спрямована на вирішення подібних завдань, – «Коментоване читання наукових текстів». Викладання цього курсу іноземним студентам гуманітарних спеціальностей виявило як загальні проблеми організації підготовки іноземних студентів-гуманітаріїв до навчання в українських вишах (маємо на увазі об'єднання власне гуманітарних, соціальних і творчих спеціальностей в одному навчальному плані), так і методичні: недостатня вивченість мови гуманістики в лінгводидактичному аспекті, відсутність частотних словників різних гуманітарних галузей, які б стали надійною базою для укладання необхідного термінологічного мінімуму, необхідність створення текстотеки з коментованого читання наукових текстів не лише загалом для студентів-гуманітаріїв, а й для їх окремих груп (філологів-журналістів, правознавців-соціологів-істориків, мистецтвознавців).

Дисципліна «Коментоване читання наукових текстів» викладалася паралельно з профільними предметами в другому семестрі. Студенти різних гуманітарних спеціальностей навчалися в одній групі. З урахуванням цих факторів мету викладання предмета було визначено таким чином: шляхом читання й коментування наукових текстів гуманітарного профілю ознайомити студентів з типовими лексико-граматичними конструкціями наукового стилю української мови, збагатити їх лексичний запас загальнонауковою лексикою й термінами гуманітарних спеціальностей – таким чином допомогти іноземцям освоювати спеціальні предмети, що входять до навчального плану для іноземних слухачів гуманітарних спеціальностей підготовчого відділення («Історія

України», «Українська та зарубіжна література»), та підготувати їх до навчання на першому курсі вищого навчального закладу.

З огляду на змішаний склад групи (разом навчалися майбутні історики, правознавці, філологи) матеріалом було обрано тексти загальнонаукового характеру: «Мова науки», «Гуманітарні науки», «Історія як наука», «Мовознавство як наука», «Правознавство як наука», «Функції філософії», «Функції історичної науки», «Література як відображення національного менталітету» тощо. Головну увагу було приділено роботі з лексико-граматичними конструкціями наукового стилю мовлення, які вживають для дефініції поняття, визначення предмета науки, опису структури складного об'єкта, характеристики об'єкта, формулювання функцій чого-небудь, посилання на думку вченого тощо. За кожним текстом було створено систему завдань, спрямовану на формування й розвиток таких навичок та вмінь наукового мовлення: орієнтуватися у структурі наукового тексту, вичленовувати з нього головну інформацію та відтворювати її; скласти план і тези наукового тексту; давати визначення наукових понять; орієнтуватися в синонімічних та антонімічних відношеннях лексем у межах вивчених тем; орієнтуватися в словотвірній системі української мови, що необхідно для розуміння значення однокореневих лексем (*право – правознавство – правознавець – правовий; історія – історичний – історик; система – системний – системність – систематизувати; класифікація – класифікувати* тощо); володіти мінімально необхідним набором синонімічних лексико-граматичних конструкцій наукового стилю мовлення.

Досвід викладання дисципліни «Коментоване читання наукових текстів» допоміг нам усвідомити необхідність вирішення таких важливих завдань для ефективного формування навичок наукового мовлення в іноземних студентів-гуманітаріїв підготовчих відділень: максимальне урахування майбутньої спеціальності студентів (філологія, право, художнє мистецтво тощо); створення навчальної текстотеки, базованої на

лінгвістичних особливостях мови гуманітарних наук та методичних принципах доступності, концентричного подання навчального матеріалу, міжпредметної координації; розробка системи завдань до текстів-моделей, спрямованої на формування базового рівня умінь та навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності.

Список літератури

1. Альохіна С. В. Українська мова для іноземних студентів: початково-предметні курси (Математика. Креслення. Хімія. Фізика. Біологія). Навчальний посібник / С. В. Альохіна, Г. В. Онкович, Я. -С. М. Шутенко. – К. : АртЕк, 1998. – 152 с.
2. Коваленко В. До питання про мовну підготовку слухачів-іноземців на підготовчих факультетах / відділеннях для іноземних громадян / В. Коваленко, В. Кревс, Н. Цісар // Теорія і практика викладання української мови як іноземної: Зб. наук. праць. Вип. 11. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. – С. 10–18.
3. Навчальні плани та програми (довузівська підготовка іноземних громадян) / Уклад.: Л. Г. Новицька, О. Ф. Гудженко, М. І. Дудка та ін. – Ч. 1. – К.: ІВЦ «Політехніка», 2003. – 56 с.
4. Новак О. М. Науковий стиль мовлення на уроках української мови для студентів-іноземців підготовчого відділення для іноземних громадян / О. М. Новак, О. В. Ковтун // Режим доступу:
http://www.rusnauka.com/33_DWS_2013/Philologia/1_149359.doc.htm.